

PÁSZTOR ÉVA

Akit az Isten a tenyerén hordoz

Irodalmi est a balassagyarmati Artériában, melynek vendége
Karaffa Gyula költő, s beszélgetőtársa Handó Péter író

*„...a Föld csak azért gömbölyű
hogy visszataláljunk oda
abonnan elindultunk...”*

*(A Tartozásaim gyűlnek című
verseskötet egyik mottója)*

Miután Fricska Éva, a művészeti stúdió vezetője köszöntötte a hallgatóságot, Handó Péter egy interjúkötetből kiemelt idézettel nyitotta meg a beszélgetést. Tóth Krisztina költőnő mondta egy interjú kapcsán, hogy *„a beszélgetők élete azért lesz teljesebb, mert meghallgatják és kimondják azokat a mondatokat, amelyek a másik jelenléte nélkül nem születtek volna meg. Ezért lesz beszélgetőtárs minden olvasó”*.

Karaffa Gyula 2015-ben megjelent *Tartozásaim gyűlnek* című verseskötete adott apropót a találkozóra 2020 novemberében az Artéria művészeti stúdióban.

Handó Péter a költőt életéről faggatta, akinek első mondata olyan egyszerű, mint a gondolat maga: *„az élet az elődökkel kezdődik, az utódokkal folytatódik”*. Gyula Nyíregyházán született, Pócsperiben nevelkedett. Apja kőműves volt, aki a II. világháború után a saját házán kívül a generációjával együtt az ország újjáépítésén is dolgozott, de az ő apja ebbe belerokkant, eldobta magától az életet. Gyula ekkor első osztályos volt, s a padlásan – ahova fel-feljárt – mindig kihagyta azt a helyet, ahol az apja lógott a kötélén.

Az '50-es évek Pócsperrije egy sváb falu volt dolgos és nagyon babonás emberekkel. Történt egy rendőrgyilkosság, egy fiatal rendőr meghalt, mert a falu lakosai nem engedték államosítani az iskolát a pap intésére, mivel azt fogják tanítani, hogy az ember a majomtól származik. A falu néma maradt a tragédia után, a téma tabuvá vált, az idős emberek csak jóval később mertek róla beszélni. A hír szárnyakon jár. Amikor Gyula

felvételizett a Kossuth gimnáziumba, megkérdezték, honnan érkezett, s a bizottság ismerte a gyilkos falu nevét.

Hogy milyen gyermekkorra volt Gyulának? Nem sokat játszott, mint azt tette a gyermekek többsége. Negyedik osztályos kora óta minden nyarat végigdolgozott. 1978-ban például egy nyári keresetéből vette meg magának az első Levis farmerjét. 14 éves korától dohányzott engedéllyel, s nem is akárki, az édesanyja mondta neki: cigarettázz, mert kövér vagy. Otthon sokat kellett segítenie. Az iskolából hazatérve papíron várta az utasítás, mit kell tennie a ház körül. Édesanyja a fél napját átkapálta, hogy két gyermekét el tudja tartani.

Gyula munkája végeztével könyvet vett a kezébe. Régóta tudja, miért olvasott annyit. Nagy a hite az olvasásban, mert hiszi, hogy a kultúra megváltás az embernek, kiemeli a szellemi nyomorból. Vele azt tette. Az értelmes élet feltétele az olvasás. Ő olvasott, nem villanynál, mert azzal spórolni kellett, hanem a gyertya fényénél. A könyvek révén tudott kimekűlni a drámai élethelyzetből. Úgy érezte, hogy menekülnie kell szülőfalujából.

A beszélgetés ezen a ponton a mai kulturális helyzetre terelődött. Nagyon szomorú kép kerekedett ki belőle, mert tény, hogy a mai iskolás generáció nem vesz könyvet a kezébe, ma nem szeretnek olvasni az emberek: „... egyre több / a / soha / el / nem / olvasott / betű ...” – írja a *Mint apró féreg...* című versében. Péter és Gyula meggyőződése, hogy ma érték-válság van, ami azzal is bizonyítható, hogy régen akarták a családok, hogy a gyerekek tanuljanak, többek legyenek a szüleiknél. 30–40 éve folyóirattal csajozni lehetett a strandon, ma folyóiratot sem ismernek a fiatalok.

A rövid intermezzo után Handó Péter a versírás kezdeteire kérdezett rá. Karaffa Gyula középiskolás korától ír. Az olvasástól jutott el ideig, mert megtanult az írók és költők által gondolkodni, s evidens, hogy egy idő után a gondolkodó emberből költő lesz, hiszen önálló gondolatai teremnek. Díjat nyert diákvers-pályázaton, küldött verseket a *Palócföldbe*, rangot jelentett számára, hogy a *Szatmári Szemlé*ben is szerepelhetett alkotásaival, 1987-ben művei jelentek meg a *Mozgó Világ*ban, Nyíregyházan tagja volt egy fiatalokból álló írócsoportnak. Gyula büszkén emlékszik erre a hőskorra, arra, hogy fiatalon szabad elmék voltak. Nem volt mindenki értelmiségi, ő is munkásember volt, autószerelő.

Handó Péter ekkor látta a legjobbnak, hogy rákérdezzen, voltak-e segítői, mesterei. Karaffa Gyula elsőként egy rajztanárát említette, aki képzőművészeti pályára motiválta, de ő autószerelő akart lenni. Katona Béla Madár János tanítványának aposztrofálta őt, de nem volt a mestere. Rat-

kó József volt az a költő, akire felnézett, akitől tanulni lehetett volna. A mester és tanítvány viszony hiányos terület az ő életében. Talán Hamvas Bélát tekinti mesterének. Az olvasás vitte közel Ady Endréhez, József Attilához, Kassák Lajoshoz, hatásuk meg is mutatkozik alkotásaiban: „*pedig apa nélkül olyan az élet / mint lóhússal a létezés / vagy nikkel-szám(ov)árral / az úrutazás*” (*A madarak kirepültek*).

Az apa öngyilkossága sérültté tette Gyulát. Nem minden ok nélkül alakult ki az agora- és szociofóbiája. Pócsperitől elszakíthatatlan ez a keserű emlék és a szegénység. Ugyanakkor őt ezek az élmények egy idő után felfelé vitték. A „többet kell tenni”-parancsát munkálta ki benne, s azt a tényt, hogy nem tud hazudni. 32 éve házas ember, négy felnőtt gyermeke van. Számára az igen igent jelent. Áldásnak tartja ezt a gondolkodást. A költészetet pedig isteni motivációnak. A költészetnek szakrálisnak kell lenni – mondja. Ha a többi ember előtt a költő példamutató, akkor hiteles. Lehet, hogy meghasonlik önmagával, lehet, hogy csalódik az emberekben, a világban, lehet, hogy nincs lelki ereje, de nem adja fel, sőt fejleszti magát. Minden embernek ezt kellene tennie. A kötet mottójaként szolgáló kijelentést kérdéssé formálta:

*egyébként tudjátok hogy
a föld nem csak azért gömbölyű
hogy visszataláljunk oda
abonnan elindultunk?*

A költői est nem maradhat el anélkül, hogy azon fel nem olvasnának verseket. Gyula először az *Én, Karaffa Gyula* címűt olvasta fel. Döbbenetes a vers, mert tizennégy év gyűjtőfogházi őrmunka tapasztalata áll mögötte. Gyilkosokra, megszállottakra vigyázott, életüket irányította a kényszer-gyógykezelés alatt állóknak. Ezek a foglyok őt tartották bűnösnek, bolondnak, nem értették, hogy ő az egyetlen, aki Isten helyett vigyáz rájuk.

Nem ok nélkül mondta el többször is, hogy a világon a születés és a halál a legegyszerűbb. Ami közte van, az élet, az nagyon bonyolult. Azt tartalmassá kell tenni. Nem ismeri az unalmat, hiszen könyv mindig akad, ami olvasásra vár. Nem lehet egzisztenciális csöndben ülni otthon és várni a halált. Ettől az ember sokkal értékesebb. Jól élni, okosan élni, bűnök nélkül élni – ezt kellene megtanulni. Elég lenne, ha a szólásokat, a közmondásokat, a tízparancsolatot betartaná az ember, már szebb világ lenne.

Handó Péter a költő és költészetet értékelő vagy nem értékelő ember közötti kapcsolat témáját vetette fel. Karaffa Gyula hitelt érdemlő válszában mutatott rá az igazságra. Befogadók kellene. Ha nem lesznek, a

költészetnek nincs értelme. Lelki válságban meg is írta, hogy *Nem írtam semmit*, s hogy nagyobb értelme van egy kutyapóráz elkészítésének, mint egy vers megírásának.

Isten sokat jelent Gyulának, visszatérő motívuma a Teremtő említése. Egyik vallomásában, a *Nem tudok mást* című versében említ három székot. Az egyiket a felesége ül a négy gyerekkel, s néhány rokon, a másikon a barátai foglalnának helyet, a harmadik üres, erre várja Istent, addig azonban ráülteti a félelmét vagy a dühét, esetleg ő ül rá, amikor mesél vagy szaval a szeretteinek.

Költőnek lenni olyan ihletett állapot, amit nem sokan élnek át – kezdte az utolsó monológját Péter költői léttel kapcsolatos kérdésére. Olyan transzállapot – folytatta –, amit tudatosan nem tud szabályozni az ember. A költő a csatorna az égiek és a földiek között. Karaffa Gyula ösztönös költőnek nevezi magát, s bár utólag belejavít egy-egy nem tetsző verssorba, s ír kötött formában is, mint pl. szonettek, de igazán a szabadverseket szereti. Mindent szívzerelemből tesz, mert egyébként elmehet szivarvégszedőnek (Kassák nyomán). A semmiért is szárnyalni kell, ha szárnyakat kap az ember. Úgy érzi, ha nem ír semmit a következő években, nem baj, mert a *Tartozásaim gyűlnek* című kötetével elégedett.

Hogy mindezeket elmondhatta, s értő fülekre talált a hallgatóságban, mindenkit megajándékozott a kötetével, dedikálta néhány kedves szóval, s a *Derű* című versének felolvasásával fejeződött be a költői est.

„...és esőben és sárban és ködben
szétázott málló göröngyökben
a türelem lehet csak az egyetlen jóság ...

*hát ne vess meg a versemért
kedves hallgatóság...”*